

กลวิธีการตอบคำถามในการสัมภาษณ์ของอดีตนายกรัฐมนตรี สมัคร สุนทรเวช

กัศณีย์ แบนทาวรรวัฒนา¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการตอบคำถามของผู้สื่อข่าวของนายสมัคร สุนทรเวช อดีตนายกรัฐมนตรี ข้อมูลที่ใช้มาจากหนังสือปากสมัคร 2 และหนังสือพิมพ์รายวันหน้าข่าวการเมืองมติชน ตั้งแต่วันที่ 25 ธันวาคม 2550 ถึงปัจจุบัน

ผลการวิจัยพบการใช้กลวิธีการตอบคำถาม 3 กลวิธีใหญ่ ๆ คือ การตอบคำถามเข้าเรื่องแบบตรงประเด็น การตอบคำถามเข้าเรื่องแบบเลี่ยงประเด็น และการตอบคำถามแบบนอกเรื่องที่พบการใช้มากที่สุด ผลการวิจัยพบว่าการตอบคำถามของนายสมัครมีลักษณะเฉพาะตัวต่างจากที่พบในนักการเมืองคนอื่นคือ เมื่อต้องการปฏิเสธที่จะไม่ตอบคำถาม จะพบการขึ้นต้นคำตอบด้วยการปฏิเสธทันที โดยไม่พบการกล่าวขอโทษหรือขอร้องไม่ให้ถาม รวมทั้งไม่พบการใช้คำลงท้ายว่า “ครับ” ในการตอบคำถามทุกกรณี ซึ่งตีความได้ว่านายสมัครให้ความสำคัญกับหน้าด้านลบของตนมากกว่าหน้าด้านบวก ต่างจากนักการเมืองทั่วไปที่ให้ความสำคัญกับหน้าด้านบวกมากกว่าหน้าด้านลบ

Abstract

The purpose of this study is to analyse the ex- Prime Minister Samak Sundaravej's answering strategies of interviewers. The data on which this analysis is based are from “Pak Samak 2” book and Matichon newspaper since 25 December 2007 up until now.

The result shows that there are 3 types of responses: answer-responses, non-answer responses and non-responses. Non-responses are found to be the most common among all these strategies. In an overall analysis, it is found that answering strategies of Samak are different from other politicians in the way that the use of Thai particle “Krab” which is used to show politeness is not found in all utterances. This pattern use of language can be summarized that from his point of view, the positive face is not as important as negative face, opposite to other politicians.

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

1. ความสำคัญของปัญหา

นายกรัฐมนตรีถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการกำหนดแนวทางการบริหารประเทศว่าจะให้ดำเนินไปในทิศทางใด เนื่องจากเป็นผู้กำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อการพัฒนาประเทศ เป็นผู้จัดสรรโควตาตำแหน่งรัฐมนตรีให้แก่พรรคร่วมรัฐบาล เป็นผู้มีอำนาจลงนามอนุมัติโครงการเพื่อการพัฒนาประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ ตลอดจนมีบทบาทอื่นในทางการเมือง ด้วยเหตุดังกล่าว นายกรัฐมนตรีจึงเป็นบุคคลที่อยู่ในความสนใจของสื่อ ดังจะเห็นได้จากการที่ในแต่ละวันที่เรามักจะได้ยินข่าวเกี่ยวกับการสัมภาษณ์นายกรัฐมนตรีในประเด็นเรื่องต่างๆ อยู่เสมอ

จากการติดตามชมรายการสนทนาประสาสมัครที่ออกอากาศเป็นประจำทางสถานีโทรทัศน์ช่อง NBT ทุกวันอาทิตย์ เวลา 8.30 น. ถึง 9.30 น. และจากการสังเกตการตอบคำถามของผู้สื่อข่าว พบว่าการใช้ภาษาของอดีตนายกรัฐมนตรีนายสมัคร สุนทรเวช มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างจากการใช้ภาษาของนักการเมืองส่วนใหญ่ เช่น การพูดออกรายการโดยใช้คำว่า “กำลังนี้” “กระหึ้นกระหือรือ” “ล่อ” “เง้ง” “ไอ้โฮ..” หรือ “ไอ้พวกนี้” รวมถึงการต่อว่าผู้สื่อข่าวที่มาเฝ้าหน้าห้อง บริเวณตลาด อ.ต.ก. เพื่อรอสัมภาษณ์ เนื่องจากไม่พอใจที่ผู้สื่อข่าวพยายามจะถามคำถามที่ตนไม่ต้องการตอบ โดยพูดว่า “นายกรัฐมนตรีจะเข้าห้อง มาตามถ้ำหน้าห้อง มันทุเรศมัย บ้ากันหรือเปล่า สติปัญญามีกันเท่านี้หรือ”

ในเบื้องต้นอาจกล่าวได้ว่าการใช้ภาษาในลักษณะดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องทฤษฎีความสุภาพของบราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1987) ที่เชื่อว่าในขณะสนทนา คู่สนทนาจะใช้ภาษาเพื่อพยายามรักษาน้ำของตัวเองและไม่พยายามคุกคามหน้าของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยการเลือกใช้กลวิธีที่เหมาะสม กล่าวคือ หากผู้พูดคิดว่าคำพูดของตนจะคุกคามหน้าของผู้ฟังมากหรือทำให้ผู้ฟังเสียหน้ามาก ผู้พูดจะใช้กลวิธีการพูดแบบตรงประเด็นที่มีการตกแต่งคำพูดหรือแบบอ้อม แต่หากผู้พูดคิดว่าคำพูดของตนจะคุกคามหน้าของผู้ฟังน้อยหรือทำให้ผู้ฟังเสียหน้าน้อย ผู้พูดก็จะใช้กลวิธีการพูดแบบห้วนๆ ไม่มีการตกแต่งคำพูด

นอกจากการใช้ภาษาโดยทั่วไปที่มีลักษณะเฉพาะตัวแล้ว ยังพบว่าในการตอบคำถามของผู้สื่อข่าว นายสมัครจะแสดงความเห็นของตนออกมาอย่างเปิดเผย และมักจบการสนทนาด้วยการต่อว่าผู้สื่อข่าวหรือถามกลับ เช่น “ทำไม มันจะเป็นจะตายไหม” ซึ่งเป็นการตอบแบบไม่ตรงประเด็นคำถามที่ผู้ถามต้องคิดเอาเอง การตอบคำถามลักษณะเช่นนี้ถือว่าไม่ตรงกับแก่นเรื่อง (Givón, 1983) และทำให้การสนทนาดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่น เนื่องจากไม่ปฏิบัติตามหลักการร่วมมือในการสนทนาตามแนวคิดของเกรซ (Grice, 1975) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎด้านความสอดคล้อง (Maxim of relation)

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงคิดว่าการใช้ภาษาของนายสมัครเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และจากการศึกษางาน วิจัยที่ผ่านมา พบว่ามีการศึกษาวิธีการรักษาหน้าในการตอบคำถามของนักการเมืองไทยของ นิจจาภา วงษ์กระจ่าง (2545) และการศึกษากลไกทางภาษาในการตอบคำถามของนักการเมืองในการให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนของศุภริตา เทียมสมบูรณ์ (2541) ซึ่งเป็นการศึกษากลไกทางภาษาในการตอบ

คำถามในการให้สัมภาษณ์ และของนักการเมืองไทยโดยภาพรวมเท่านั้น ส่วนงานวิจัยเรื่องการใช้ภาษาของนายสมัคร ยังไม่เคยมีผู้ศึกษามาก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาในประเด็นดังกล่าวเพื่อหาว่าการตอบคำถามในการสัมภาษณ์ของอดีตนายกรัฐมนตรีมีกี่กลวิธี อะไรบ้าง

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการตอบคำถามในการสัมภาษณ์ของนายสมัคร สุนทรเวช

3. สมมติฐานการวิจัย

กลวิธีในการตอบคำถามของสื่อของนายสมัครมี 2 กลวิธีใหญ่ ๆ คือ การตอบคำถามแบบเข้าเรื่อง ตรงประเด็นและการตอบคำถามแบบนอกเรื่อง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์มาจาก 2 แหล่งใหญ่ ๆ คือ หนังสือ “ปากสมัคร ภาค 2” ที่รวบรวมคำพูดของนายสมัครตั้งแต่ตอนเริ่มดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเนื่องจากเป็นหัวหน้าพรรค การเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดในการเลือกตั้ง 23 ธันวาคม 2550 รวบรวมโดยกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์โลกวันนี้รายวัน และหนังสือพิมพ์หน้าข่าวการเมืองมติชนตั้งแต่วันที่ 25 ธันวาคม 2550 ถึงปัจจุบัน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลคำพูดที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อจำแนกเป็นกลวิธีตามเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ เกณฑ์ทางความหมาย และการจัดประเภทกลวิธีการตอบคำถามตามแนวคิดของดิลลอน (Dillon, 1990) ดังนี้

เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ : อาศัยแนวคิดเรื่องความต่อเนื่องของแก่นความ (topic continuity) ตามแนวคิดของกิวอน (Givón, 1983) ที่มองว่าความต่อเนื่องของแก่นความหมายถึง ความเชื่อมโยงของเนื้อหาในประโยคที่แสดงผ่านกลไกทางภาษาได้แก่ นามวลี สรรพนามหรือการละรูปของนามวลี ในงานวิจัยได้นำเกณฑ์นี้มาใช้จำแนกกลวิธีการตอบคำถาม โดยพิจารณาว่าคำตอบที่พบมีความต่อเนื่องกับแก่นเรื่องของคำถาม หรือไม่ ถ้ามีความต่อเนื่องจะถือเป็นการตอบคำถามแบบเข้าเรื่อง แต่ถ้าไม่มีความต่อเนื่องจะถือเป็นการตอบคำถามแบบนอกเรื่อง

เกณฑ์ทางความหมาย : อาศัยกฎแห่งความสอดคล้อง (maxim of relation) ตามแนวคิดเรื่องหลักความร่วมมือในการสนทนาของไกรซ (Grice, 1975) เพื่อพิจารณาว่าคำตอบที่ได้สอดคล้องกับแก่นคำถามของผู้สื่อข่าวหรือไม่ ถ้าคำตอบนั้นสอดคล้องกับแก่นคำถามจะจัดเป็นการตอบแบบเข้าเรื่อง แต่หากคำตอบนั้นไม่สอดคล้องกันแก่นคำถามของผู้สื่อข่าวก็จะจัดเป็นการตอบคำถามแบบนอกเรื่อง

กรณีการตอบคำถามนั้นเป็นแบบเข้าเรื่อง จะใช้เกณฑ์ทางความหมายพิจารณาต่อไป เพื่อดูว่าคำตอบนั้นสอดคล้องกับประเด็นคำถามของผู้สื่อข่าวหรือไม่ ถ้าสอดคล้องจะจัดเป็นการตอบคำถามแบบ

ตรงประเด็น แต่ถ้าไม่สอดคล้องจะจัดเป็นการตอบแบบเลียงประเด็น จากนั้นจึงนำกลวิธีการตอบคำถามเข้าเรื่องแบบเลียงประเด็น และการตอบคำถามแบบนอกเรื่องมาจำแนกเป็นกลวิธีย่อย โดยใช้เกณฑ์เรื่องเจตนาของผู้พูดเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น การตอบคำถามเข้าเรื่องตรงประเด็นโดยการถามกลับ การอุปมาอุปไมย หรือโดยการปฏิเสธไม่ตอบคำถาม เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังได้อาศัยแนวทางการจำแนกประเภทการตอบคำถามตามแนวคิดของดิลลอน (Dillon, 1990) ที่ได้อธิบายไว้ว่ารูปแบบการตอบคำถามของนักการเมืองจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบใหญ่ๆ คือ การตอบคำถามแบบนอกเรื่อง การตอบคำถามแบบเข้าเรื่องเลียงประเด็นและการตอบคำถามแบบเข้าเรื่องตรงประเด็น อย่างไรก็ตาม ดิลลอนไม่ได้อธิบายเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกประเภทไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงประยุกต์ใช้แนวทางการจัดจำแนกตามเกณฑ์และแนวคิดทั้งหมดนี้ร่วมกันในการจำแนกการตอบคำถามของนายสมัครออกเป็นกลวิธี เพื่อให้ผลการวิจัยชัดเจนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูล

นายเทพชัย: “ผมสังเกตดูหัวหน้าพรรคอื่น เขาหาเสียง.. พูดถึงนโยบายพรรค แต่คุณสมัครด่าสื่อมวลชน ด่า คมข. นี่คือการหาเสียงของคุณสมัครหรือเปล่า”

นายสมัคร: “คุณเทพชัยมาจัดเรียงแถวให้ฟังดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น แต่ผมจะถามหน่อยว่าที่ผมพูด อย่าอื่นไม่พูดถึง..เอาเฉพาะตรงนี้ ด่าสื่อมวลชน อยู่ดีๆจะลุกขึ้นมาด่าเลยหรือ สื่อมวลชน ประพฤติตัวให้เราต้องด่ามัย ให้พูดถึงมัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

แก่นคำถามของนายเทพชัยสื่อมวลชน คือต้องการทราบว่าการด่าสื่อมวลชนเป็นวิธีการหาเสียงของนายสมัครหรือไม่ และคำตอบของนายสมัครสมัครก็สอดคล้องกับแก่นคำถามเนื่องจากเป็นคำตอบที่พูดเกี่ยวกับ “การด่าสื่อมวลชน” จึงจัดเป็นการตอบคำถามแบบเข้าเรื่อง

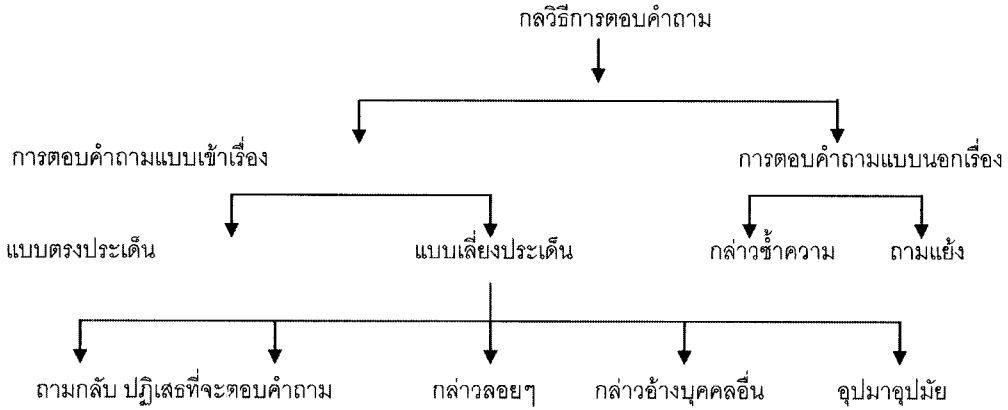
เมื่อพิจารณาต่อไป พบว่าคำตอบของนายสมัครไม่สนองประเด็นคำถามที่ว่า การด่าสื่อมวลชนคือแนวทางการหาเสียงของตนหรือไม่ แต่กลับตั้งคำถามขึ้นใหม่ให้ผู้สื่อข่าวตอบ จึงจัดเป็นการตอบแบบเลียงประเด็นโดยการถามกลับ

ผลการวิเคราะห์

กลวิธีการใช้ภาษาในการตอบคำถามสื่อตามตัวอย่างข้างต้น ถือเป็นกลวิธีการตอบคำถามแบบเข้าเรื่องแบบเลียงประเด็นโดยการถามกลับ

5. พลาการวิเคราะห์ข้อมูล

กลวิธีการตอบคำถามของผู้สื่อข่าวของอดีตนายกสัคร สุนทรเวช จำแนกเป็นกลวิธี ได้ดังนี้

กลวิธีทั้งหมดข้างต้นมีรายละเอียดดังนี้

1. การตอบคำถามแบบเข้าเรื่อง หมายถึงการตอบคำถามที่ต่อเนื่องและสอดคล้องกับประเด็นคำถาม จำแนกเป็น 2 กลวิธีย่อย ดังนี้

1.1) การตอบแบบตรงประเด็น หมายถึงการตอบคำถามที่สนองประเด็นคำถาม และให้ข้อมูลที่ชัดเจนเพียงพอ ทำให้ผู้ฟังไม่ต้องอาศัยการตีความเพื่อเข้าใจความหมายของคำตอบนั้น ดังนี้

นายสมครให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวที่กองบัญชาการกองทัพไทย เมื่อเวลา 9.00 น. นายสมคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี แถลงข่าวภายหลังการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร วันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2551 (มติชน)

ผู้สื่อข่าว: จะมีการประกาศเคอร์ฟิวหรือไม่

นายสมคร : ไม่ประกาศเคอร์ฟิวแน่นอน

(1)

จากตัวอย่างที่ 1 ประเด็นคำถามของผู้สื่อข่าวคือต้องการทราบว่า จะมีการประกาศหรือไม่ประกาศภาวะฉุกเฉิน คำตอบที่ได้คือ “ไม่ประกาศอย่างแน่นอน” ดังนั้นจึงถือว่าคำตอบที่ได้ต่อเนื่อง สอดคล้อง และสนองประเด็นปัญหา จึงจัดเป็นการตอบคำถามแบบเข้าเรื่องและตรงประเด็น

นอกจากนี้ยังพบการตอบคำถามในลักษณะการให้ข้อมูลมากเกินไปจนความจำเป็นพร้อมกับการอุปมาอุปมัย ดังนี้

นายสมครแถลงกับสื่อมวลชนที่ทำเนียบรัฐบาล ปฏิเสธที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิดของ พ.ต.ท. กานต์ เทียนแก้ว รองหัวหน้าพรรค หากศาลแผนกคดีเลือกตั้งตัดสินเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หรือให้ใบแดง นายยงยุทธ ดิยะไพรัช ส.ส. ระบบสัดส่วนกลุ่ม 1 พปช. และประธานสภาผู้แทนราษฎร ตามการเสนอของ คณะกรรมการการเลือกตั้ง จนนำไปสู่คดียุบพรรค พปช. (มติชน)

ผู้สื่อข่าว: จะส่งคนไปพูดคุยกับกกต.หรือไม่

นายสมัคร: เรื่องแบบนี้ใครจะทำอะไรก็สุดแล้วแต่ เพราะมาจนถึงขนาดนี้แล้วไม่ต้องไปคุย แล้วถ้าจะฆ่าให้ตายก็ฆ่ากันไปเลย เพียงแต่ตนร้องบอกให้รู้เท่านั้นว่า มันไม่ได้ฆ่าพรรคการเมือง 3 พรรคอย่างเดียว แต่มันฆ่าประเทศไทย สื่อไปพาดหัวข่าวได้เลย สมัครว่าฆ่า 3 พรรคได้แต่อย่าฆ่าประเทศไทย (2)

ผู้สื่อข่าวต้องการทราบความคิดของนายสมัครว่าจะส่งคนไปคุยกับกกต.หรือไม่ส่ง คำตอบที่ได้คือไม่ส่ง เพราะเชื่อว่าจะถึงอย่างไร กกต. ก็จะมีมติให้ยุบพรรคพลังประชาชน โดยเปรียบเทียบการยุบพรรคว่าเป็นเหมือน “การฆ่า” พรรคการเมืองทั้ง 3 พรรคคือ พรรคพลังประชาชน พรรคเพื่อแผ่นดิน และ พรรคประชาธิปัตย์ ทั้งกล่าวต่ออีกว่าการยุบพรรคการเมืองทั้ง 3 พรรคนี้ถือเป็นการทำลายประเทศ โดยใช้คำว่า “ฆ่าประเทศไทย” แสดงว่าตามแนวคิดของนายสมัคร ถ้าไม่มีพรรคการเมืองทั้ง 3 พรรคนี้แล้ว ประเทศไทยจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้

การตอบคำถามแบบตรงประเด็นยังแสดงออกมาในรูปการตอบคำถามแล้วตามด้วยการถามกลับ โดยการตั้งประเด็นคำถามขึ้นใหม่ เพื่อเปลี่ยนบทบาทจากผู้ตอบมาเป็นผู้ถาม ดังตัวอย่าง

นายกเปิดบ้านพักในซอยนวนมิตร 81 ให้สื่อมวลชนไทยสายทำเนียบและพลังประชาชน เพื่อเป็นการขอโทษ กรณีที่ให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนญี่ปุ่น จนสื่อมวลชนไทยตกข่าวเรื่องการจัดไฉฉะรัฐมนตรี (มติชน)

ผู้สื่อข่าว: เมื่อเป็นนายกแล้ว จะไปนั่งชิมอาหารในร้านอาหารทำเนียบหรือไม่

นายสมัคร : ก็จะทำอย่างที่เคยทำ เพราะเคยอยู่ทำเนียบเมื่อครั้งเป็นรองนายก 3 คน อยู่ทำเนียบมา 3 คน รู้จักทุกร้านริมกำแพง ซึ่งรสชาติไม่ค่อยดีเท่าที่ควร ก็ไม่เคยมีใครมานั่งมองตงกินสักคน แล้วถ้าตนเป็นนายกแล้วไปนั่งกินมีกฎหมายมาตราไหนห้าม ช่วยค้นมาให้ดูหน่อย (3)

เมื่อผู้สื่อข่าวถามว่าหลังจากเป็นนายกรัฐมนตรีแล้วยังนั่งชิมอาหารในร้านอาหารที่ทำเนียบหรือไม่ คำตอบที่ได้รับคือ “ก็ทำอย่างที่เคยทำ” ซึ่งแปลความได้ว่าจะไปนั่งกินอาหารที่ร้านอาหารทำเนียบ ทราบจากคำพูดประโยคต่อมาที่ว่า “เพราะเคยอยู่ทำเนียบเมื่อครั้งเป็นรองนายก 3 คน” แม้คำตอบกรณีนี้ต้องการการแปลความแต่ไม่ต้องตีความเพื่อเข้าใจความหมาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงถือว่าคำตอบนี้เป็นการตอบแบบตรงประเด็น

จากตัวอย่างที่ 2 และ 3 พบว่าการตอบคำถาม โดยให้ข้อมูลมากเกินไปจนความจำเป็น พบได้ในหลายรูปแบบ เช่นการพูดแบบเยิ่นเย้อ การอุปมาอุปไมย หรือการถามกลับ

1.2) การตอบแบบเลี่ยงประเด็น หมายถึงการตอบคำถามที่ไม่สนองประเด็นคำถาม ไม่ได้ให้ข้อมูลที่ชัดเจนเพียงพอ เนื่องจากผู้พูดตั้งใจที่จะไม่กล่าวถึงคำตอบนั้นอย่างตรงไปตรงมาเป็นหน้าที่ของผู้ฟังที่จะต้องตีความว่าคำตอบที่ได้หมายความว่าอะไร โดยอาจแสดงออกในหลายรูปแบบดังตัวอย่างดังนี้

แกนนำพรรคร่วมรัฐบาล 6 พรรคประกอบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย พรรคเพื่อแผ่นดิน พรรค
มหาชนไทย พรรครวมใจไทยชาติพัฒนา พรรคประชากรไทย ร่วมแถลงเพื่อคัดเลือกบุคคลเพื่อเป็นนายกรัฐมนตรี
(มติชน)

ผู้สื่อข่าว: รัฐบาลชุดใหม่จะเข้าไปแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ความช่วยเหลือ พ.ต.ท.
ทักษิณเกี่ยวกับคดีความต่าง ๆ นั้น หรือไม่

นายสมัคร: ในประเทศญี่ปุ่นรัฐบาลญี่ปุ่นแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมได้หรือไม่ ประเทศเราก็เหมือน
กัน แม้เราจะเป็นประเทศกำลังพัฒนา แต่ก็ไม่มีใครแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมได้ (4)

จากตัวอย่างที่ 4 คำตอบของนายสมัครสอดคล้องกับแก่นคำถามคือเกี่ยวกับการแทรกแซง
กระบวนการยุติธรรมเพื่อช่วยเหลือ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แต่ไม่สนองประเด็นคำถามที่ต้องการทราบว่
รัฐบาลของนายสมัครจะเข้าไปแทรกแซงหรือไม่ เพราะตั้งใจจะไม่ตอบคำถามดังกล่าว เพียงแต่ตอบแบบ
ลอยๆ อย่างไม่เฉพาะเจาะจง โดยใช้คำสรรพนาม “ใคร” ใน “ไม่มีใครแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมได้”
แต่ไม่ได้ตอบว่ารัฐบาลชุดนี้จะแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมหรือไม่ และถึงแม้ว่าจะทำให้เข้าใจว่ารัฐบาล
จะไม่เข้าไปแทรกแซง แต่ผู้พูดก็ไม่ได้รับประกันว่าตนหมายความว่าเช่นนั้น จึงเป็นหน้าที่ที่ผู้สื่อข่าวต้องคิด
ตีความเอาเอง ตามมาด้วยการถามกลับ

นอกจากนี้การตอบเลี่ยงประเด็นอาจออกมาในรูปแบบการอ้างถึงบุคคลอื่น โดยระบุชื่อบุคคลที่
ต้อง การอ้าง เพื่อแสดงว่าคำพูดที่ตนพูดไปนั้นเป็นคำพูดของบุคคลอื่นไม่ใช่คำพูดของตน เนื่องจากไม่ต้อง
การรับผิดชอบผลที่เกิดจากคำพูดนั้นของตน ต่างจากการกล่าวลอยๆ โดยไม่ระบุชื่อ ดังตัวอย่างที่ 4

นายสมัครให้สัมภาษณ์ทางรายการทอล์ค เอเชีย “แดน ริเวอร์ส” ผู้สื่อข่าวซีเอ็นเอ็น ถามถึงบทบาทรัฐ
มนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยในอดีต เมื่อครั้งเหตุนองเลือดในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (มติชน)

ผู้สื่อข่าว: แล้วในปี 2519 คุณคิดว่าเมืองไทยเสี่ยงอันตรายที่ตกเป็นคอมมิวนิสต์หรือเปล่า

นายสมัคร: เอ่อ..มีคนหนึ่งที่ชื่อนาย “โลแม็กซ์” เขาเขียนหนังสือชื่อว่า “เมืองไทย สงครามที่มีอยู่ และ
จะเป็นไป” เขาบอกว่ามันเป็นเรื่องทฤษฎีโดมิโน บอกว่าโดมิโน 10 ตัวในแถบนี้ หากกับพม่าเป็น เวียดนามก็จะเป็น
ลาวก็จะเป็น และไทยก็จะเป็น ก็เท่ากับเป็นโดมิโน 4 ตัวแล้ว แล้วถัดจากไทยก็จะเป็นพม่า เป็นมาเลเซีย สิงคโปร์
และต่อมาก็จะเป็นอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นประเทศเกาะใหญ่ และประเทศใหญ่ ต่อไปคือออสเตรเลีย หรือแม้แต่เกาะ
เล็กๆอีกสองเกาะถัดไป 10 ประเทศนี้จะเป็นคอมมิวนิสต์ และไทยก็จะเป็นคอมมิวนิสต์หรือเปล่า (5)

ประเด็นคำถามคือต้องการทราบความคิดของนายสมัครว่าในปี 2519 เมืองไทยเสี่ยงอันตรายที่จะ
ตกเป็นคอมมิวนิสต์หรือเปล่า แต่คำตอบของนายสมัครไม่สนองประเด็นคำถามดังกล่าว เนื่องจากไม่แสดง
ว่าความคิดว่าเมืองไทยจะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ แต่อ้างคำพูดของ “โลแม็กซ์” ที่กล่าวถึงกรณีนี้ และจบ
ด้วยการถามกลับให้ผู้สื่อข่าวคิดเองว่าจากคำพูดของคนที่อ้างถึง เมืองไทยเสี่ยงต่อการเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่
โดยตนเองเลี่ยงที่จะไม่ตอบปัญหาดังกล่าว

การตอบแบบเลี้ยงประเด็นยังพบในรูปการถามกลับให้ผู้ถามคิดเองว่าคำตอบคืออะไร โดยผู้ตอบไม่ระบุคำตอบอย่างตรงไปตรงมา ดังตัวอย่าง

ผู้สื่อข่าว: กรณีเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ แล้วก็เกิดการประท้วงต่อต้านรัฐบาลทหารขึ้นอีกครั้ง แล้วชื่อของคุณก็ถูกโยงเข้ากับเหตุการณ์นองเลือดครั้งนั้น เรื่องนี้คุณจะถูกอย่างไร (ปากสมัคร 2)

นายสมัคร: ตอนนั้นผมเป็นรองนายกรัฐมนตรีมา 3 ครั้ง ตอนที่ผมลาออก ผมก็มาดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร คนบอกว่า โอ้ย เป็นฆาตรกรมือเปื้อนเลือด เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครไม่ได้ ผมก็เลยนำคดีขึ้นศาล และเมื่อถึงตอนลงคะแนนเสียง ผมกลับได้คะแนนเสียงเป็นล้านๆคะแนน แล้วยังไม่ล่ะ?

(6)

จากตัวอย่างที่ 6 แทนที่นายสมัครจะตอบแบบตรงประเด็นว่าจะพูดอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้อง แต่กลับเล่าถึงเหตุการณ์ที่ตนชนะการเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ด้วยคะแนนเสียงท่วมท้น เพื่อโน้มน้าวให้ผู้ถามเข้าใจว่าตนไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เพราะหากเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ดังกล่าว คงไม่ชนะการเลือกตั้งในครั้งนั้น

ผู้วิจัยมองว่าการตอบคำถามเช่นนี้ เป็นเพราะผู้ตอบไม่ต้องการละเมิดกฎด้านคุณภาพของโกรท ที่กล่าวว่าคู่สนทนาจะพูดแต่สิ่งที่เป็นความจริงและไม่พูดในสิ่งที่ไม่มีความหลักฐานพิสูจน์ จึงเลือกที่จะละเมิดกฎด้านปริมาณแทน โดยการให้ข้อมูลมากเกินไปจนความจำเป็น ซึ่งลักษณะการใช้ภาษาเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของวิลสัน (Wilson, 1990) ที่พบว่าคำตอบคำถามของนักการเมืองมักมีลักษณะที่ยืดเยื้อ เยิ่นเย้อมากกว่าคำถามที่ถาม

การตอบคำถามแบบเลี้ยงประเด็นของนายสมัคร ยังพบในรูปแบบการอุปมาอุปไมย โดยเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง เนื่องจากไม่ต้องการพูดตรงๆ แต่เปิดกว้างให้ผู้ถามนึกถึงคำตอบด้วยตนเอง ดังตัวอย่าง

แถลงกับสื่อมวลชนที่ทำเนียบรัฐบาล ปฏิเสธที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิดของพ.ต.ท. กานต์ เทียนแก้ว รองหัวหน้าพรรค หากศาลแผนกคดีเลือกตั้งตัดสินเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หรือให้ใบแดงนายยงยุทธ ดิยะไพรัช ส.ส. ระบบสัดส่วนกลุ่ม 1 พปช. และประธานสภาผู้แทนราษฎร ตามการเสนอของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จนนำไปสู่คดียุบพรรค พปช.

(ปากสมัคร 2)

ผู้สื่อข่าว: กกต.อ้างว่ารัฐธรรมนูญและพ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญบังคับให้ต้องยุบพรรค คิดว่าเป็นปัญหาที่ตัวกกต.หรือกฎหมาย

นายสมัคร: พวกคุณรู้จักหาทนายเปี้ยกหรือไม่ หาทนายเปี้ยกถ้าเราไปเดินแล้วเอาไม้ขีดวงกลมล้อมตัวเองแล้วก็ร้องบอกว่าออกไม่ได้โง้ย ฉันทึกฉันทันกฎหมายเขียนด้วยคน การพิจารณากฎหมายก็คน (7)

จากตัวอย่างที่ 7 นายสมัครไม่ได้ตอบตรงๆว่าปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ที่กฎหมายหรืออยู่ที่ กกต. แต่เปรียบเทียบ กกต.กับคนที่ใช้ไม้ขีดวงกลมจำกัดขอบเขตตนเองไว้ในวงกลมนั้น แล้วอ้างว่าถ้าออกมาจากวงกลมนั้นไม่ได้ทั้งๆ ที่ตามความเป็นจริงแล้ว จะขีดวงกลมให้กว้างขึ้นกว่าที่เป็นอยู่หรือข้ามออกมานอก

วงกลมก็ได้ เปรียบเสมือนกับกกต. ที่สามารถปรับใช้กฎหมายได้อย่างยืดหยุ่น สามารถตีความกฎหมายแบบกว้างหรือแคบก็ได้ ขึ้นกับดุลยพินิจ อาจมีมติไม่ยุบพรรคพลังประชาชนก็ได้ แต่เชื่อว่า กกต.จะไม่ทำเช่นนั้น ไม่พยายามที่จะปรับใช้กฎหมายอย่างยืดหยุ่น โดยอ้างว่ากฎหมายระบุเช่นนั้น แล้วจะมีมติยุบพรรคพลังประชาชน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เกิดจากตัว กกต.ไม่ใช่อยู่ที่กฎหมาย

การปฏิเสธที่จะตอบคำถามเป็นอีกกลวิธีย่อยหนึ่งในการตอบแบบเลี่ยงประเด็น กรณีเช่นนี้ถือเป็นการเลี่ยงประเด็นแบบเปิดเผย ต่างจากการกล่าวอย่างไม่เฉพาะเจาะจง การกล่าวอ้างบุคคลอื่น การอุปมาอุปไมยและการถามกลับที่จัดเป็นการเลี่ยงประเด็นแบบอ้อม

การตอบคำถามลักษณะนี้ ผู้ตอบรู้ดีว่าประเด็นคำถามคืออะไร แต่ปฏิเสธที่จะกล่าวถึงคำตอบของประเด็นคำถามนั้น ด้วยวิธีการกล่าวกับผู้ถามตรง ๆ ว่าไม่พร้อม ไม่ต้องการที่จะตอบคำถาม โดยจะให้เหตุผลในการปฏิเสธทุกครั้งดังตัวอย่างที่ 8 9 และ 10

ผู้สื่อข่าว: เห็นโฉมหน้า ครม. เงามแล้วพอใจหรือไม่ (ปากสมัคร 2)

นายสมัคร: ไม่อยากไปพูดกับเขา เพราะวันนั้นพูดไป ท่านประธานที่ปรึกษาเขาก็มาว่าอีก แต่ตนพูดธรรมดา กระทั่งนึกว่าตัวจริงยังไม่มาแต่เงามาแล้วเท่านั้นเอง ผมก็บ่นอย่างคนธรรมดาบ่น ธรรมดา มันมีตัวมันถึงจะมีเงาถูกไหม แต่ตัวยังไม่มาเงามาแล้ว ก็เป็นตลกนิดหน่อย (8)

จากตัวอย่างที่ 8 นายสมัครกล่าวกับผู้สื่อข่าวโดยตรงไปตรงมาว่าไม่ต้องการแสดงความเห็นว่าตนพอใจ ครม.เงาของพรรคประชาธิปัตย์หรือไม่ โดยให้เหตุผลว่าหากพูดไปจะถูกประธานที่ปรึกษาพรรคตำหนิ แต่กล่าวในตอนท้ายถึงประเด็นที่ต่างออกไปคือการตั้งครม.เงาเป็นเรื่องตลก โดยไม่ได้ตอบคำถามที่ถูกถาม

นายสมัครแถลงข่าวกรณีเกิดความขัดแย้งในพรรคพลังประชาชน (ปากสมัคร 2)

ผู้สื่อข่าว: พรรคประชาธิปัตย์ตั้งรัฐมนตรีเงา มองว่าเป็นประโยชน์หรือไม่

นายสมัคร: มันเรื่องของเขาไม่ใช่เรื่องของตน ไม่ต้องถามต่อ (9)

ตัวอย่างที่ 9 นายสมัครปฏิเสธที่จะตอบคำถามโดยให้เหตุผลว่า ตนไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นคำถาม

นักข่าวสยามรัฐ: ที่มีข่าวว่าคุณหญิงสุธารัตน์ เกียรติพันธ์ และนายเนวิน ชิดชอบ เข้าร่วมจัดไฟ ส.ส. สัดส่วน ในคืนวันที่ 6 พย.จริงหรือไม่

นายสมัคร: ผมไม่มีหน้าที่ต้องมาแถลง และพวกที่ถามอย่างนี้มีใครไหว้วานมาหรือไม่ ผมจะไม่ตอบ (10)

ตัวอย่างที่ 10 นายสมัครปฏิเสธที่จะตอบคำถาม เนื่องจากตนไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว ตามด้วยการถามกลับเพื่อตำหนิผู้ถาม

2. การตอบแบบนอกเรื่อง หมายถึง การตอบคำถามที่ไม่ต่อเนื่องและไม่สอดคล้องกับแก่นคำถาม เช่น การถามแย้ง เพื่อเปลี่ยนประเด็นคำถามและนำไปสู่การตั้งประเด็นคำถามใหม่ดังตัวอย่าง

เมื่อเวลา 9.00 น. นายสมคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี แลงข่าวที่กองบัญชาการกองทัพบกไทย ภายหลังการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร วันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2551 (มติชน)

ผู้สื่อข่าว: ในฐานะรมว.กลาโหมจะมีการสั่งการอย่างไร

นายสมคร: แม้ทพจะรบเองต้องมีคนดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนไม่ต้องลงมือเอง (11)

ประเด็นคำถามของผู้สื่อข่าวคือต้องการทราบว่าการที่นายสมครในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมจะสั่งการอย่างไรเกี่ยวกับการประกาศภาวะฉุกเฉิน ดังนั้นคำตอบที่สอดคล้องกับประเด็นคำถามคือวิธีการต่างๆที่จะสั่งการ เพื่อรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น แต่คำตอบที่ได้กลับเป็นการอุปมาอุปไมยที่สื่อความว่าตนจะสั่งการให้ผู้ที่มิอำนาจดำเนินการไม่ดำเนินการเอง ถือเป็นการตอบที่ซ้ำเนื้อความของคำถามไม่มีการให้ข้อมูลใหม่ ซึ่งการตอบคำถามลักษณะนี้ถือเป็นการละเมิดกฎด้านความสอดคล้อง เนื่องจากคำตอบที่ได้ไม่สอดคล้องกับประเด็นคำถามที่ถาม ทั้งยังละเมิดกฎด้านปริมาณ เนื่องจากให้ข้อมูลน้อยเกินไป

นอกจากการตอบที่ไม่สอดคล้องกับประเด็นคำถามแล้ว ยังพบการไม่ตอบคำถาม โดยกล่าวดำหนิประเด็นคำถามที่ผู้ถามตั้งขึ้น แล้วตั้งประเด็นคำถามใหม่ขึ้นแย้ง เนื่องจากคิดว่าประเด็นคำถามเดิมที่ตั้งขึ้นไม่เหมาะสม ไม่ดีพอ หรือไม่สมควรนำมาถาม ดังตัวอย่างที่ 12 13 และ 14

เทพชัย: แล้วมันสมควรหรือไม่ที่มีผู้นำประเทศจะมาประมูลซื้อที่แข่งกับชาวบ้าน แล้วนี่เป็นตัวอย่างของสิ่งที่เรียกว่าเป็นผลประโยชน์ทับซ้อน บางทีมันเป็นพฤติกรรมที่พิสูจน์ทางกฎหมายไม่ได้ แต่ว่าความเหมาะสมทางการเมือง สิ่งที่ไม่ควรไม่ควรทางการเมือง (ปากสมคร 2)

นายสมคร: ควรไม่ควรไม่เป็นไรหรอก สำคัญที่สุดดันออกมาประมูลทำไม แล้วทำไมไม่ประกาศว่าเมียนายกห้ามซื้อ ถ้าสามีเป็นนายกแล้วเมียทำอะไรไม่ได้เลยหรือ (12)

จากตัวอย่างที่ 12 ประเด็นคำถามที่นายเทพชัยต้องการคือความคิดเห็นของนายสมครว่าการที่ พ.ต.ท. ทักษิณ มาประมูลที่ดินแข่งกับผู้อื่นเป็นเรื่องที่สมควรหรือไม่ ซึ่งนายสมครไม่ตอบคำถามในประเด็นดังกล่าว เนื่องจากคิดว่าประเด็นคำถามที่ถามไม่ใช่ประเด็นคำถามที่ควรถาม แต่ได้สร้างประเด็นคำถามใหม่ขึ้นแย้งว่า ถ้าสามีเป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว ภรรยาไม่สมควรทำการใดได้เลยหรือ ถือเป็นการพยายามเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถูกถามมาเป็นผู้ถาม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการถูกถามถือเป็นการถูกคุกคามหน้าด้านลบของผู้ตอบ เพราะผู้ตอบไม่ต้องการตอบ แต่ถูกบังคับให้ตอบโดยการตั้งคำถามของผู้ถาม ดังนั้นการสลับบทบาทเช่นนี้หมายถึงการเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถูกคุกคามหน้าเป็นผู้คุกคามหน้าของผู้อื่น ซึ่งถือเป็นอีกวิธีหนึ่งที่นายสมครใช้เพื่อปกป้องหน้าด้านลบของตน

แกนนำพรรคร่วมรัฐบาล 6 พรรคประกอบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย พรรคเพื่อแผ่นดิน พรรคมัชฌิมาธิปไตย พรรครวมใจไทยชาติพัฒนา พรรคประชากรไทย ร่วมแถลงเพื่อคัดเลือกบุคคลเพื่อเป็นนายกรัฐมนตรี

(มติชน)

ผู้สื่อข่าวต่างประเทศ: ท่านพอจะบอกได้ไหมว่าใครจะเป็นนายกคนต่อไป

นายสมัคร: คำถามนี้ต้องตอบในสภา ไม่ใช่ตอบในห้องนี้ ไม่รู้ว่าจะเดือดร้อนหรือไม่หากไม่ตอบคำถามนี้ในวันนี้ ถามยั่ววนกวนประสาทแบบนี้จะถามทำไม

(13)

ผู้สื่อข่าวถามคำถามที่มีประเด็นคือใครจะเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป แต่นายสมัครกลับตำหนิว่าคำถามดังกล่าวไม่เหมาะสมที่จะนำมาถามในขณะนั้น และไม่ใช่ว่าคำถามที่ดีที่ควรนำมาถาม พร้อมตั้งประเด็นคำถามแย้งว่า หากตนเองไม่ตอบคำถามดังกล่าว จะมีใครเป็นอะไรหรือไม่

ผู้สื่อข่าว: พรรคที่ร่วมรัฐบาล ยืนยันหรือไม่ว่าทั้ง 254 เสียง จะโหวตสมัครเป็นนายกฯ

(ปากสมัคร 2)

นายสมัคร: คุณถามคำถามอะไรใจ ะ แบบนี้ เป็นคำถามที่โง่งามที่สุดเท่าที่ผมเคยได้ยินมา ถามมาได้ บัดใจเอ๊ย!

(14)

คำถามของผู้สื่อข่าวข้างต้นเป็นคำถามนำ เพื่อต้องการทราบความคิดเห็นของนายสมัครว่า พรรคร่วมรัฐบาลจะโหวตให้ตนเองเป็นนายกรัฐมนตรีหรือไม่ ตัวอย่างคำตอบที่สอดคล้องกับแก่นคำถามคือ แน่แน่นอน หรือ ไม่ทราบ หรือ ยืนยันไม่ได้ แต่นายสมัครกลับไม่ตอบคำถาม พร้อมตำหนิว่าคำถามที่ตั้งขึ้นเป็นคำถามที่ไม่ฉลาดและใช้ไม่ได้

6. สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการตอบคำถามของสื่อของนายสมัคร สุนทรเวช ผลการวิจัย พบการใช้กลวิธีการตอบคำถาม 3 กลวิธีใหญ่ ๆ คือ การตอบคำถามเข้าเรื่องแบบตรงประเด็น การตอบคำถามเข้าเรื่องแบบเลี่ยงประเด็น และการตอบคำถามแบบนอกเรื่อง โดยการตอบแบบเลี่ยงประเด็นแบ่งเป็นกลวิธีย่อยคือ การถามกลับ การปฏิเสธที่จะตอบคำถาม การกล่าวลยๆ การกล่าวอ้างบุคคลอื่น และการอุปมาอุปไมย โดยในการตอบคำถามแต่ละครั้งผู้ถามอาจใช้กลวิธีย่อยมากกว่า 1 กลวิธี กลวิธีหลักที่พบในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับที่พบในงานวิจัยของศุภจิตา (2541) แต่ต่างจากงานของศุภจิตาในแง่กลวิธีย่อยที่พบและการจัดหมวดหมู่กลวิธีย่อยเหล่านั้น

ในแง่กลวิธีย่อย งานวิจัยนี้พบกลวิธีการกล่าวซ้ำความ ในการตอบคำถามแบบนอกเรื่อง และพบกลวิธีการอุปมาอุปไมย การกล่าวลยๆ และการกล่าวอ้างบุคคลอื่น ในการกล่าวเข้าเรื่องแบบเลี่ยงประเด็น ซึ่งไม่พบในงานวิจัยของศุภจิตา แต่ไม่พบการขอร้องหรือขอโทษเพื่อเลี่ยงประเด็นคำถามดังที่พบในงานวิจัยของศุภจิตา ในแง่การจัดกลวิธี งานวิจัยนี้ไม่ถือว่าการถามแย้งซึ่งเป็นกลวิธีที่พบมากที่สุดในงานวิจัยนี้เป็นการตอบคำถามเข้าเรื่องแบบเลี่ยงประเด็น แต่มองว่าควรจัดเป็นกลวิธีย่อยของการตอบแบบนอกเรื่อง

เนื่องจาก มองว่าการถามแย้งไม่ใช่การตอบที่ต่อเนื่องหรือสอดคล้องกับแก่นคำถาม ดังนั้นจึงไม่สอดคล้องกับประเด็นคำถามที่ผู้ถามตั้งขึ้น แต่เป็นการพยายามเสนอแก่นคำถามและตั้งประเด็นปัญหาขึ้นใหม่ นอกจากนี้ยังมองว่าเป็นกลวิธีที่ผู้ตอบคำถามใช้เมื่อต้องการเปลี่ยนบทบาทจากผู้ตอบมาเป็นผู้ถามคำถาม เพื่อเปลี่ยนจากการเป็นผู้ถูกคุกคามหน้าด้านลบมาเป็นผู้คุกคามหน้าด้านลบของผู้อื่น ผู้วิจัยมองว่าการใช้ภาษาในลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่านายสมัครให้ความสำคัญกับหน้าด้านลบของตนค่อนข้างมาก

ลักษณะการถามข้างต้นต่างจากการถามกลับ ที่ผู้วิจัยจัดว่าเป็นการตอบคำถามเข้าเรื่องแบบเลี่ยงประเด็นเนื่องจากมองว่าการตอบคำถามในลักษณะดังกล่าวมีความต่อเนื่องกับแก่นคำถามของผู้ถาม โดยผู้ตอบ ได้ให้คำตอบแบบอ้อมๆ แทนการกล่าวตรงๆ การตอบโดยใช้รูปประโยคคำถามนี้พอจะอนุมานได้ว่าคำตอบจริงๆ ที่ต้องการตอบคืออะไร ต่างจากการถามแย้งที่ไม่สามารถอนุมานได้ว่าคำตอบของผู้ตอบคืออะไร

ผลการวิจัยพบว่าการตอบคำถามโดยทั่วไปของนายสมัคร มีลักษณะเหมือนกับที่พบในการตอบคำถามของผู้ว่าการเกาะฮ่องกง นายคริสโตเฟอร์ แพทเทน (John, 1997) ที่มีลักษณะเย็นเยือกเกินพอดี สอดคล้องกับแนวคิดของวิลสัน (Wilson, 1990) ที่พบว่าการตอบคำถามของนักการเมืองนั้นมีลักษณะที่เป็นจุดเด่นคือมักให้คำตอบที่ยืดยาวกว่าคำถามมาก

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าการใช้ภาษาของอดีตนายกรัฐมนตรีมีลักษณะเฉพาะตัวต่างจากที่พบในนักการเมืองคนอื่นคือ เมื่อต้องการปฏิเสธที่จะไม่ตอบคำถาม จะพบการขึ้นต้นคำตอบด้วยการปฏิเสธทันทีโดยไม่พบการกล่าวขอโทษ หรือขอร้องไม่ให้ถามเช่นที่พบในงานวิจัยของศุภจิตา (2541) และนิจจาภา (2545) แต่กลับพบการกล่าวห้ามว่า “ไม่ต้องมาถาม” หรือ “อย่ามาถาม” ซึ่งถือเป็นการคุกคามหน้าด้านลบของผู้ถามอย่างชัดเจน โดยไม่คำนึงว่าตนจะเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือไม่จากการกล่าวเช่นนั้น โดยอาจตีความได้ว่า นายสมัครไม่ได้ให้ความสำคัญกับหน้าด้านลบของตนเท่าหน้าด้านลบ จึงใช้ภาษาที่ในลักษณะที่ไม่สนใจว่าจะเป็นที่ยอมรับของสื่อมวลชนหรือคนที่ติดตามข่าวหรือไม่ ต่างจากนักการเมืองส่วนใหญ่ที่มุ่งให้ความสำคัญกับหน้าด้านลบของตน จึงพยายามแสดงความสุภาพในการตอบคำถามของสื่อมวลชน เนื่องจากเกรงว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับหรือยอมรับจากประชาชน และอาจไม่ได้รับการเลือกตั้งหากเป็นเช่นนั้น ในทางกลับกันจะไม่ค่อยให้ความสำคัญกับหน้าด้านลบ สังเกตได้จากการที่ไม่ตอบได้หรือต่อว่าผู้สื่อข่าว เมื่อถูกถามคำถามที่ไม่ต้องการจะตอบ

รวมถึงไม่พบการใช้คำลงท้ายว่า “ครับ” ในการตอบคำถามทุกกรณี ซึ่งลักษณะเช่นนี้ตีความตามแนวคิดของบราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1987) ได้ 2 ประการคือ ประการแรก นายสมัครคิดว่าคำตอบของตนเป็นการกระทำที่คุกคามหน้าของผู้สื่อข่าวเพียงเล็กน้อย จึงเลือกกลวิธีการตอบคำถามแบบทวนๆ โดยปราศจากการตกแต่งคำพูด จึงไม่พบการใช้คำลงท้ายว่า “ครับ” ที่สื่อถึงความสุภาพในสังคมไทย ประการที่สองอาจตีความได้ว่านายสมัครรู้ดีว่าคำตอบของตนเป็นการกระทำที่คุกคามหน้าของผู้สื่อข่าว และทำให้ผู้สื่อข่าวรู้สึกเสียหน้า แต่ไม่สนใจที่จะรักษาน้ำหน้าของผู้สื่อข่าวที่ถาม เนื่องจากมองว่าไม่มี

ความจำเป็นที่ต้องกระทำเช่นนั้น เพราะตนเป็นนายกรัฐมนตรีจึงมีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่า ซึ่งประเด็นนี้ผู้วิจัยคิดว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าในการประเมินค่าหนักความผิดหรือความรุนแรงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นสำหรับนายสมัครแล้วตัวแปรเรื่องสถานภาพทางสังคม หรืออำนาจของผู้พูดนั้นมีหนักมากกว่าอีก 2 ตัวแปร คือ ลักษณะของการกระทำความผิดและความสนิทสนมระหว่างผู้พูดผู้ฟังอย่างมาก ซึ่งตามปกติแล้วในสังคมไทยการต่อว่าผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นเสียหน้าในที่สาธารณะเหมือนกรณีผู้สื่อข่าวถูกนายสมัครต่อว่าถือเป็นลักษณะการกระทำความผิดที่มีหนักมาก

การใช้ภาษาในลักษณะข้างต้นนี้ตรงกับที่โจนาธาน (Jonathan, 1997) เรียกว่าเป็น “กลวิธีการใช้ภาษาแบบไม่สุภาพเชิงลบ” ที่น่าจะเป็นสาเหตุให้นายสมัครถูกวิจารณ์อย่างกว้างขวางจากสื่อมวลชนจำนวนมากว่า “พูดจาไม่เข้าหู” หรือ “พูดขวานผ่าซาก” ซึ่งจากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่าผลการวิจัยนี้สนับสนุนแนวคิดเรื่องกลวิธีความสุภาพ ที่เป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกคนควรปฏิบัติตาม มิเช่นนั้นอาจถูกตำหนิจากคนในสังคม ทั้งยังสนับสนุนแนวคิดเรื่องหน้าของบราวน์และเลวินสันว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง เป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมต้องการปกป้องและรักษาไว้ ดังนั้นการไม่คำนึงข้อเท็จจริงนี้ จึงเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ในสังคมไทย

อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้ พบประเด็นที่บราวน์และเลวินสันไม่ได้กล่าวไว้คือหน้าด้านบวกและหน้าด้านลบของแต่ละบุคคลอาจมีความสำคัญไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงพบว่าแต่ละบุคคลอาจจะให้ความสำคัญกับหน้าด้านบวกและหน้าด้านลบไม่เท่ากัน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นได้จากกลวิธีการใช้ภาษาของบุคคลนั้น ๆ

บรรณานุกรม

- กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์โลกวันนี้รายวัน. 2551. **ปากสมัคร ภาค 2**. กรุงเทพฯ: โลกวันนี้.
- นิจจาภา วงษ์กระจ่าง. 2545. "กลวิธีการรักษาหน้าในการตอบคำถามของนักการเมืองไทย." วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภธิดา เทียมสมบูรณ์. 2541. "กลไกทางภาษาในการตอบคำถามของนักการเมืองในการให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน." วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Brown, Penelope, and Levinson, Stephen C. 1987. **Politeness: Some universals in Language Usage**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dillon, J.T. 1990. **The Practice of Questioning**. London: Routledge.
- Givón, Talmy. 1983. "Topic continuity in discourse: An introduction." In Talmy Givón (ed.). **Topic continuity in discourse: A quantitative cross-language study**, p.p. 1-42. Amsterdam: Benjamins.
- Grice, Paul. 1975. "Logic and conversation." In Peter Cole and Jerry Morgan, (eds.). **Syntax and Semantics**. vol 3: Speech acts, p.p. 41-58. New York: Academic Press.
- John, Flowerdew. 1997. "Reproduction, resistance and Joint-Reproduction of language power: A Hong Kong case study." **Journal of Pragmatics** 27: 315-337.
- Jonathan, Culpeper. 1996. "Towards and anatomy of impoliteness." **Journal of Pragmatics** 25: 349-367.
- Wilson, J. 1990. **Politically Speaking**. Oxford: Blackwell.